

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ННІ лісового і садово – паркового господарства**

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри лісівництва

_____ Пузріна Н. В.

« ____ » _____ 2025 р.

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Стан мисливської фауни та особливості ведення мисливського господарства у Миргородському надлісництві філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України»»

Спеціальність 205 – Лісове господарство

Гарант освітньої програми

канд. с.–г. наук, доцент

_____

Пузріна Н. В.

**Керівник бакалаврської
кваліфікаційної роботи**

доктор філос., асистент

_____

Гуржій Р. В.

Виконав

_____

Оксенич А. О.

КИЇВ – 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Навчально-науковий інститут лісового і садово-паркового господарства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри лісівництва

канд. с.-г. наук, доцент

_____ **Наталія ПУЗРІНА**

«21» травня 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи студенту

Оксеничу Артему Олександровичу

Спеціальність 205 – «Лісове господарство».

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи «Стан мисливської фауни та особливості ведення мисливського господарства у Миргородському надлісництві філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України»» затверджена наказом ректора НУБіП України від 09.05.2023 р. № 697 «С».

Термін подачі завершеної роботи на кафедру 2025. 06. 02.

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи: матеріали мисливського обліку та звітні матеріали Миргородського надлісництва філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України»; нормативно-довідкова література за темою бакалаврської кваліфікаційної роботи.

Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Охарактеризувати природно–географічну досліджувану територію;
2. Дослідити видовий склад, чисельність та динаміку мисливської фауни;
3. Охарактеризувати основні типи мисливських угідь, провести їх бонітування;
4. Проаналізувати ефективність ведення мисливського господарства;
5. Розробити рекомендації щодо оптимізації біотехнічної, зоотехнічної та охоронної діяльності.
6. Аналіз результатів досліджень;
7. Висновки і пропозиції виробництву.

Дата видачі завдання «21» травня 2024 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи _____ Роман ГУРЖІЙ

Завдання прийняв до виконання _____ Артем ОКСЕНИЧ

РЕФЕРАТ

Випускна кваліфікаційна робота викладена на 62 сторінках друкованого тексту, складається із вступу, 4 розділів, загальних висновків та додатків, а також містить: 15 таблиць, 11 рисунків, 31 найменувань списку використаних літературних джерел, з них 5 – латиницею та 4 додатки.

У першому розділі випускної кваліфікаційної роботи «Огляд літератури» описані актуальний стан фауни регіону та наведено перелік найпоширеніших представників.

У другому розділі випускної кваліфікаційної роботи «Мисливські угіддя: характеристика та облік фауни» проаналізовано стан мисливських угідь Миргородського регіону, методи обліку чисельності мисливської фауни. Представлено дані про бонітування мисливських земель та визначення середніх бонітетів по ключових видах.

У третьому розділі випускної кваліфікаційної роботи «Природно–географічна характеристика Миргородського надлісництва філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України»» розглянуто загальну характеристику лісів і лісового господарства України, зокрема Миргородського регіону. Основна увага приділена структурі підприємства та загальним показникам, природно – кліматичним особливостям.

У четвертому розділі випускної кваліфікаційної роботи описано «Шляхи оптимізації ведення мисливського господарства» наведені шляхи оптимізації ведення мисливського господарства, перелік поширених захворювань серед мисливської фауни, система охорони мисливських угідь Миргородського надлісництва філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України».

Ключові слова: мисливська фауна, угіддя, мисливське господарство.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	8
1.1. Види мисливських тварин, їх чисельність та розповсюдження.....	8
1.2. Мисливські птахи Полтавщини: біологія, значення та охорона.....	17
1.3. Зоотехнічні, ветеринарні та профілактичні заходи	18
1.4. Загальна оцінка стану мисливського господарства.....	19
РОЗДІЛ 2 МИСЛИВСЬКІ УГІДДЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОБЛІК ФАУНИ	21
2.1. Основні типи мисливських угідь.....	21
2.2. Бонітування мисливських земель.....	22
2.2.1. Бонітування угідь за основними видами тварин	23
2.2.2. Водно-болотні угіддя: класифікація та бонітування.....	24
2.3. Визначення середніх бонітетів по ключових видах	25
2.4. Облікові заходи щодо чисельності мисливської фауни.....	27
2.4.1. Сучасні технічні засоби для обліку мисливської фауни.....	28
РОЗДІЛ 3 ПРИРОДНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МИРГОРОДСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА ФІЛІЇ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ ЛІСОВИЙ ОФІС» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ».....	30
3.1. Географічне положення та адміністративна структура	30
3.2. Кліматичні умови території	36
3.3. Особливості рельєфу, гідрографії та геоморфології	38
3.4. Типи ґрунтів та їх властивості	41
3.5. Флористичні особливості та типи рослинності	42
3.6. Лісовпорядкування та структура лісового фонду	43
РОЗДІЛ 4 ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	46
4.1. Покращення кормової бази	48

4.2. Підгодівля диких тварин	49
4.3. Система охорони мисливських угідь	50
4.4. Поширені захворювання серед мисливської фауни та ветеринарно– профілактичні заходи	50
4.5. Рекреаційна функція мисливських угідь	51
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Мисливське господарство є важливою складовою лісового комплексу України, яка відіграє значну роль у підтриманні біорізноманіття, регулюванні чисельності тваринного світу, а також у соціально-економічному житті населення. В умовах активного зростання антропогенного навантаження, кліматичних змін та трансформацій у структурі лісових екосистем зростає нагальна потреба в раціональному веденні мисливського господарства, що базується на науково обґрунтованому підході та сучасних методах управління мисливським господарством [1, 2, 5].

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю аналізу сучасного стану мисливської фауни, оптимізації заходів з її охорони, відтворення та використання у межах конкретного господарства. Миргородське надлісництво філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України» є прикладом лісогосподарської структури, де поєднується ведення лісового та мисливського господарства. Вивчення його мисливських ресурсів, особливостей господарювання та перспектив розвитку є важливим як у локальному, так і в загальнодержавному масштабі [4, 5, 7].

Об'єктом дослідження є мисливські угіддя та фауна Миргородського надлісництва.

Предмет дослідження – актуальний стан тварин, на яких ведеться мисливство, характеристика угідь, система ведення господарства, застосовувані методи біотехнічних і охоронних заходів.

Метою роботи є аналіз чисельності мисливських тварин, оцінка якісного стану угідь та розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації ведення мисливського господарства у Миргородському надлісництві.

Для досягнення поставленої мети у роботі були визначені наступні завдання:

- дати природно–географічну характеристику досліджуваної території;

- проаналізувати видовий склад, чисельність та динаміку мисливської фауни;
- охарактеризувати основні типи мисливських угідь, провести їх бонітування;
- проаналізувати ефективність ведення мисливського господарства;
- розробити рекомендації щодо оптимізації біотехнічної, зоотехнічної та охоронної діяльності.

Інформаційну базу дослідження склали матеріали мисливського впорядкування, статистичні дані обліку чисельності тварин, внутрішні звіти підприємства, а також нормативно–правові документи та наукові джерела з мисливствознавства.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів аналізу при плануванні заходів з ведення мисливського господарства, збереження біорізноманіття та раціонального використання ресурсів у Миргородському надлісництві.

РОЗДІЛ 1

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Види мисливських тварин, їх чисельність та розповсюдження

Мисливська фауна Миргородського надлісництва є досить різноманітною та представлена широким спектром видів ссавців і птахів. Основними критеріями для їх аналізу виступають поширення в угіддях, біотопічні переваги, особливості живлення та мисливське значення [8, 18, 22].

Зоологічна структура сформувалася під впливом природних умов регіону, типів мисливських угідь, наявності кормової бази та проведених господарських заходів [1, 4, 19, 25].

Найпоширенішими серед ссавців є козуля європейська (рис. 1.1.), заєць-русак (рис. 1.2.), кабан дикий (рис. 1.3.). З птахів – сіра куріпка, фазан звичайний, водоплавні види (крижень, чирянка, гусак) [2, 4, 10, 14].

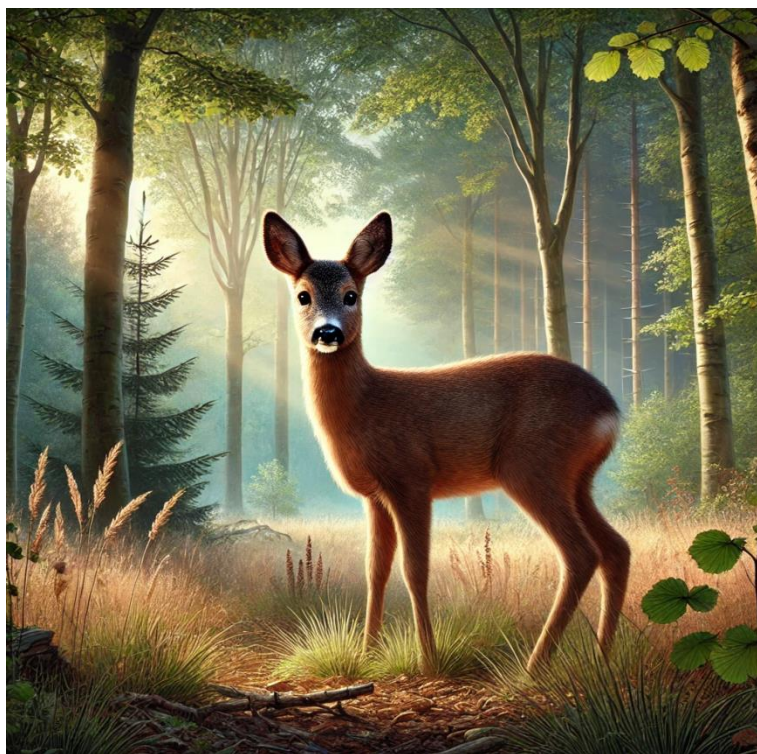

Рис. 1.1. Козуля європейська (*Capreolus capreolus*) [27]

Козуля європейська – ссавець родини оленевих (*Cervidae*). Маленький олень легкої й витонченої будови, з відносно коротким тулубом. Вуха довгі (12–14 см), загострені; хвіст рудиментарний (2–3 см), майже непомітний [10, 25, 28].

Забарвлення одноколірне – руде, взимку сіре. Світле волосся на сідницях під хвостом утворює «дзеркало». У телят забарвлення плямисте. Шерсть густа, але з ламким волоссям. Самиці безрогі. Роги в самців прямі, невеликі, поставлені майже вертикально. Несуть по 3 (в азійських підвидів – до 5) відростки в кінцевій частині [10, 25, 29].

Відомо 5 підвидів. Європейські сарни дрібні: довжина тіла 100–135 см, висота в холці – 75–90 см, маса – 20–37 кг. Азійські сарни, особливо сибірська (*Capreolus pygargus s. str.*) – більші: довжина їхнього тіла досягає 150 см, маса – 60 кг. Самиці дрібніші за самців [10, 29, 30].

Влітку тримаються маленькими групами: самиці з молодняком, самиці – поодиночки або групами з 2–3 голів. Восени, після закінчення гону, утворюються змішані череди кількістю до 20–30 голів, що розпадаються навесні [10, 25, 30].

Гон в сарни проходить у серпні – вересні. Самці беруть участь у розмноженні на 3–4 році життя, а самиці – на 3, рідше – на другому році життя. Під час гону самці сильно знервовані, видають «чуфिकाючі» звуки; між ними виникають бійки, які нерідко закінчуються пораненням суперника. На одного самця припадає 2–3 самки, або весь період гону самець тримається з однією самицею (часткова полігамія) [10, 30].

Вагітність триває 9 місяців, однак із цього часу 4–4,5 місяці ембріон не розвивається. Це єдиний вид серед ратицевих, у якого вагітність має латентний період. Звичайно самиці приносять 2 телят, рідко 1 або 3. Телята тиждень залишаються там, де народились, зачаївшись у траві. Через 7–8 днів вони починають ходити за матір'ю. Самка годує телят 2–3 місяці [25, 29].

Тривалість життя – 11–12 років, окремі самиці доживали до 16 років [10].

Заєць русак (рис. 1.2) – вид ссавців ряду зайцеподібні. Дуже поширений в Україні. Довжина тіла 55–70 см, довжина клиноподібного хвоста 8–

12 см, вага 4–10 кг. Задні ноги в русака набагато довші за передні, ступні вузькі і витягнуті, повністю вкриті шерстю. Вуха довгі, ланцетоподібні, пригнуті до голови, заходять далі, ніж кінець морди; по зовнішньому краю вуха йде темна смуга [9, 19, 22, 25].

Рис. 1.2. Заєць русак (*Lepus europaeus*) [27]

Влітку хутро зайця сірого кольору, жовто–руде з боків і бурувате на спині, а на зиму воно біліє з боків, на відміну від зайця–біляка, у якого хутро взимку чисто біле, за винятком вух. Вуха значно довші, ніж у біляка. Відігнуті вперед, вони заходять на кінчик носа. Хвіст також довгий, зверху чорний, знизу білий [25].

Період розмноження розтягнутий з березня до вересня (2–3 рази на рік). Перший гін відбувається наприкінці зими, в лютому–березні. Вагітність триває 40–50 днів і зайчєнята народжуються зрячими і вкритими шерстю (2–9, найчастіше 3–4) наприкінці березня або в квітні. Дорослими вони стають навесні наступного року [15].

Заєць сірий змінює своє хутро 2 рази на рік: навесні (березень–квітень) та восени (жовтень–листопад). Звірята можуть жити до дванадцяти років [16].

Дикий кабан (рис. 1.3) – один з 10 видів роду свиня (*Sus*) родини свиневих (*Suidae*) ряду Парнокопитих (*Cerviformes*) [25].

Рис. 1.3. Дикий кабан (*Sus scrofa*) [27]

Тіло кремезне, довжиною до 2 м, висота в холці до 1,1 м, вага до 450 кг, самці більші за самиць. Тіло вкрите жорсткою щетиною і зазвичай дещо тоншим хутром, але часто хутро дуже мізерне, лише хвіст злегка вкритий короткими волосками. Забарвлення від темно-сірого до чорного або коричневого. Багато особин мають бакенбарди і гриву на потилиці. Молодь смугаста. Особливості будови дикої свині порівняно з домашньою, – це велика голова з витягнутою довгою мордою та розвиненими іклами у дорослих самців, а також відносно короткий, стислий з боків тулуб на міцних високих ногах. Висота в холці значно перевищує висоту в крижці. В загальному плані передня частина корпусу у кабана більш потужно розвинена порівняно з задньою [3, 4, 25].

У великих диких кабанів довжина голови може досягати 60 см. Обхват грудей у дорослих кабанів зазвичай близько 145 см. Довжина хвоста близько 24–25 см (максимум 32 см), але, на відміну від домашньої свині, хвіст не закручується в спіраль, а залишається прямим. Коли кабан біжить, хвіст

піднімається вертикально. На морді відсутні бородавчасті вирости шкіри [3, 4, 25].

У вигляді поперечного овала на кінці морди присутній «п'ятак» з випуклими верхніми та зовнішніми краями. Верхня частина поверхні п'ятака волога та гола, а нижня засіяна досить рідкими та короткими волосками. Краї п'ятака трохи виділяються за рівень суміжних ділянок покритих волоссям шкіри морди. Вуха у кабанів стоячі з загостренням на кінці [3, 25].

Зазвичай групи складаються з 6–20 особин, хоча великі стада до близько 100 особин були також помічені. Цей зв'язок залишається стабільним до початку наступного сезону парування, коли раніше поодинокі дорослі самці вступають до боротьби за самиць. Самці зазвичай виборюють контроль над 1–3 самицями, але іноді це число може сягати 8. Після сезону спарювання самці йдуть геть. Самиця зазвичай народжує від 4 до 8 поросят, хоча відомі випадки народження до 13 поросят [4].

Куріпка сіра (рис. 1.4) – дзьоб і ноги темного кольору. Верхня частина оперення ряба, коричневого кольору, боки і хвіст руді. Шпори на ногах відсутні. Статеві відмінності полягає лише в тому, що самки забарвлені більш тьмяно [1, 3, 5].

Рис. 1.4. Куріпка сіра (*Perdix perdix*) [27]

У забарвленні куріпки переважають сірі і охристо-бурі тони. Верх голови і потилиця забарвлені в оливково-бурий колір, боки голови і горло рудувато-охристі. Шия, груди і боки голубувато-сірого кольору, з дрібними хвилястими чорними смужками. На боках розташовані бурі плями, живіт світло-сірий. У самок пляма або зовсім відсутня, або розбита на декілька дрібних плям [4, 15].

Зверху самець сірувато-бурий, строкатий, на боках руді поперечні смуги, на грудях коричнева підковоподібна пляма. Самка має темніше забарвлення. Гнізда влаштовують на землі під кущиком у вигляді вистелених заглиблень, розташованих в затишних місцях. Гніздо є невеликою ямкою, що слабо вистилає рослинним дрантям. Поміщається в більшості випадків під навісом каменя, під прикриттям кущика трави або гілляк чагарника. Кладка на середину травня може складатись з 22-х світло-бурих яєць однотонного вохристого кольору. Тривалість насиджування триває близько місяця. Через добу після вилуплювання пташенята покидають гніздо. В період насиджування яєць та вигодовування пташенят суттєву небезпеку становлять сірі ворони. Пташенята також гинуть і від хижаків, особливо яструбів малих та лисиць. Вилуплюються пташенята опушеними. До 3-х тижневого віку можуть їсти тільки комах. Через 10 днів вони можуть пурхати, а через 3-4 місяці досягають розмірів дорослих птахів [17, 25].

Фазан звичайний (рис. 1.5) – птах має довжину тулуба до 85 см, вагу до 2 кг, довгий клиноподібний хвіст з 18 пір'їн. Має гачкуватий дзьоб. Пір'я на тілі у самців фазанів яскраве та красиве різного кольору – золотавого, темно-зеленого, помаранчевого, фіолетового. По краях голови тріпотять пучки подовжених пір'їн, які утворюють щось на зразок рижків. Хвіст має жовто-бурий колір з мідно-фіолетовим відливом. Самець набагато більший за самицю. Самиці фазана дуже бліді, мають тіло буро-жовтого кольору з фіолетово-рожевим відливом [19, 30]. Слід фазана, перекошений – палець II явно коротший, ніж палець IV. Палець I дуже зменшений, тож іноді його не помітно на стежці. Загальна довжина сліду, зазвичай 65–75 мм, ширина 60–65 мм [22, 28, 30, 31].

Токування починається з березня. Самці займають гніздові угіддя. Після цього ходять по них з криками «гу–гу–гу», «кох–кох», «ке–ке». Довжина прогулянок самця становить 400–500 м з перервою на харчування на 30–40 хв.

Рис. 1.5. Фазан звичайний (*Phasianus colchicus*) [27]

Ток триває до 4 місяців й закінчується на початку червня. Будується гніздо, яке має вигляд невеликого поглиблення у ґрунті, облаштовується гілочками, рослинами, пір'ям. У 1 кладці буває від 7 до 18 яєць, частіше за все 8–14 яєць. Яйця мають оливково–бурий колір із зеленуватим відтінком. Розмір їх становить – 42x46x33–37 мм. Як правило відкладають яйця у квітні–травні. Самка висиджує яйця 21–23 (максимально 27) днів. За цей час вона втрачає до 40 % своєї ваги [15, 24].

Пташенята з'являються з густим пухом, швидко починають бігати та самостійно харчуватися. Незабаром вони вже можуть злітати на 30 см. Через 4–5 місяців вони досягають розмірів дорослих фазанів. Наприкінці липня–на початку серпня пташенята об'єднуються у зграї до 50 голів. Їх водить самка фазана [7, 16, 23].

Восени фазани починають збиватися у зграї. Самці окремо – до 100 голів, самки окремо – до 10 голів [25, 30].

Рис. 1.6. *Anas platyrhynchos* – Mallard (крижень); *Anas crecca* – Common Teal (чирянка); *Anser anser* – Greylag Goose (гусак сірий) [27]

В цілях підвищення інформативності матеріал наведено у вигляді таблиць нижче (таблиця 1.1, 1.2).

Таблиця 1.1

Характеристика основних мисливських ссавців Миргородського надлісництва

Вид тварини	Поширення в господарстві	Основні біотопи	Особливості живлення	Значення / статус
Козуля європейська	Широке	Лісосмуги, узлісся, поля	Рослинна їжа, пагони, трава	Основний мисливський вид
Кабан дикий	Локальне	Заплави, лісові хащі	Корені, бульби, зерно	Основний мисливський вид
Олень плямистий	Рідкісне	Заплави, листяні ліси	Жолуді, пагони, листя	Акліматизований, госп. значення
Заєць–русак	Широке	Поля, узлісся	Трав'янисті рослини, кора	Хутровий, численний
Куниця лісова	Локальне	Старі ліси з підліском	Гризуни, птахи, ягоди	Промисловий хижак

Продовження таблиці 1.1

Вид тварини	Поширення в господарстві	Основні біотопи	Особливості живлення	Значення / статус
Лисиця звичайна	Широке	Різноманітні	Гризуни, падло	Регульований хижак
Єнотовидний собака	Локальне	Вологі біотопи	Всеїдний	Інтродукований вид
Бобер	Локальне	Береги річок, ставки	Деревна рослинність, кора	Господарське значення
Ондатра	Широке	Водойми, болота	Водяні рослини	Господарське значення
Сіра куріпка	Широке	Поля, чагарники	Насіння, зелень	Основний об'єкт полювання

Таблиця 1.2

Характеристика основних мисливських птахів Миргородського надлісництва

Вид тварини	Поширення в господарстві	Основні біотопи	Особливості живлення	Значення / статус
Сіра куріпка	Широке	Поля, чагарники	Насіння, зелень	Основний об'єкт полювання
Фазан звичайний	Акліматизований	Чагарники, поля, лісосмуги	Рослинна їжа, насіння	Штучно розводиться, мисливський вид
Крижень	Повсюдне	Ставки, озера	Водяні рослини, молюски	Масовий об'єкт полювання
Чирянка велика	Сезонне	Болота, затоплені луки	Комахи, водна рослинність	Мисливський вид (ліцензійний)
Гусак сірий	Сезонне	Заплави, водойми	Злаки, водна рослинність	Цінний об'єкт полювання

1.2. Мисливські птахи Полтавщини: біологія, значення та охорона

Фауна мисливських птахів Миргородського надлісництва відзначається видовим біорізноманіттям до якої входять як осілі, так і перелітні представники. До об'єктів полювання належать переважно курячі (куріпка сіра, фазан звичайний) та водоплавні птахи (качки, гуси), які мають господарське, трофейне й рекреаційне значення [2, 9, 16].

Біоекологічні особливості цих птахів визначають вибір середовища існування, репродуктивну здатність, стратегії живлення та рівень стійкості до антропогенного тиску. Окремі види (зокрема фазан) є акліматизованими й потребують постійної підтримки з боку лісомисливських господарств [3, 15].

Основну характеристику мисливських птахів наведено у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Характеристика мисливських птахів, що поширені в межах Миргородського надлісництва

Вид птаха	Статус перебування	Основні біотопи	Особливості живлення	Мисливське значення
Сіра куріпка	Осілий	Поля, чагарники	Насіння, зелень	Основний об'єкт полювання
Фазан звичайний	Акліматизований	Лісосмуги, чагарники	Насіння, пагони, комахи	Висока чисельність, штучне розведення
Крижень	Перелітний	Водоеми, ставки, озера	Водяні рослини, молюски	Масовий об'єкт полювання
Чирянка велика	Перелітний	Болота, затоплені луки	Комахи, водна рослинність	Ліцензійний мисливський вид
Гусак сірий	Перелітний	Водойми, заплави	Злаки, водна рослинність	Цінний сезонний об'єкт полювання

Охорона мисливських птахів включає суворий контроль за обсягами добування, збереження біотопів гніздування та підвищення кормової бази через

біотехнічні заходи. Ефективним напрямом є створення репродукційних ділянок для фазана, регулювання строків полювання та контроль за станом гніздових територій [15, 18].

1.3. Зоотехнічні, ветеринарні та профілактичні заходи

Забезпечення ветеринарно–санітарного стану мисливських угідь є важливим чинником збереження популяцій дикої фауни та підвищення їх трофейної якості. У практиці мисливського господарства використовуються як профілактичні, так і зоотехнічні методи впливу на стан фауни [1, 8, 16].

Випадків інфекційних та інвазійних захворювань тварин та птахів на території мисливського господарства не виявлено. Для збереження задовільного стану санітарно–епідеміологічної ситуації єгерською службою та мисливцями проводиться знищення хижих ссавців, синантропних видів і здичавілих тварин. Також регулярно здійснюється обробка мисливських угідь, зокрема санація лисячих нір та спеціальна обробка місць зимової підгодівлі диких тварин [17].

Найбільш поширені ветеринарно–профілактичні та зоотехнічні заходи наведені у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Найбільш поширені ветеринарно–профілактичні та зоотехнічні заходи

Захід	Частота виконання	Засоби / методи	Відповідальні
Дезінфекція годівниць	2 рази на рік	3% розчин хлорного вапна, суперфосфат	Єгерська служба
Санація лисячих нір	Щороку	Засипка, обробка, перекопування	Мисливці, єгері
Знищення хижих тварин	Постійно	Відстріл, вилов	Єгерська служба
Дегельмінтизація місць підгодівлі	Перед і після зими	Дезінфекція, спалення залишків корму	Господарство

Фактів захворювання диких тварин на сказ та інші хвороби в останні роки не зафіксовано. Зазначені заходи є ефективними інструментами підтримки

екологічної рівноваги в мисливських угіддях та сприяють підвищенню природної резистентності популяції мисливської фауни [5, 23].

1.4. Загальна оцінка стану мисливського господарства

Базуючись на основі результатів обліку чисельності мисливської фауни, аналізу угідь, охоронних і зоотехнічних заходів можна зробити висновки щодо загального стану мисливського господарства філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України» в межах Миргородського надлісництва [2, 3]. Згідно з обліковими даними станом на початок 2024 року, в угіддях підприємства зберігається стабільна чисельність основних мисливських видів, таких як козуля європейська, заєць–русак, кабан дикий, сіра куріпка. Водночас окремі види, зокрема олень плямистий, бобер та ондатра, мають обмежене поширення та потребують додаткової уваги щодо збереження і розселення [5].

Оцінка бонітету мисливських угідь вказує на переважання середньої та задовільної якості земель, що може обмежувати кормову базу та умови перебування для окремих видів. Основною проблемою залишається нерівномірне розміщення кормових ресурсів, недостатній рівень водозабезпечення окремих ділянок, а також потреба у створенні захисних ремізів [14, 16].

Наявна система обліку, біотехнічних і профілактичних заходів є функціональною, проте інтенсивність їх реалізації залишається середньою. Частина заходів (підгодівля, штучне розселення, санація угідь) виконується за мінімально допустимими нормативами, що вимагає посилення на тлі змін клімату, тиску з боку браконьєрства та урбанізації [22, 24].

Основні проблеми та загрози [17, 24]:

- скорочення ареалу перебування окремих видів через розорювання полів, забудову;
- ризик зниження біорізноманіття внаслідок браку захисних смуг;
- нерегулярність підгодівлі в осінньо–зимовий період;

– низький рівень акліматизації інтродукованих видів (фазан, олень плямистий).

Загалом, мисливське господарство перебуває у задовільному стані, однак потребує оптимізації та інтенсифікації окремих напрямів діяльності – зокрема, покращення кормової бази, впровадження адаптивного моніторингу чисельності, підвищення обсягу біотехнічних робіт.

Таблиця 1.5

Динаміка чисельності основних мисливських тварин у 2022–2024 роках

Вид тварини	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Динаміка, %
Козуля європейська	210	225	235	+11.9
Кабан дикий	55	60	69	+25.5
Заєць–русак	1700	1650	1520	–10.6
Сіра куріпка	450	470	498	+10.7
Фазан звичайний	80	85	92	+15.0
Олень плямистий	15	12	10	–33.3

Висновки до розділу 1

Природні умови території надлісництва є достатньо сприятливими для збереження та збільшення чисельності мисливської фауни за рахунок великих територій, та можливостей підприємства у створенні гідних умов для забезпечення необхідних потреб лісових тварин.

У цьому розділі наведені найпоширеніші представники мисливської фауни регіону, як ссавці так і пернаті, та наведено коротку характеристику до кожного представника. У таблицях 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5 згруповано відомості про особливості територіального поширення тварин, раціону їх харчування, мисливське значення та динаміка чисельності основних мисливських тварин.

РОЗДІЛ 2

МИСЛИВСЬКІ УГІДДЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОБЛІК ФАУНИ

2.1. Основні типи мисливських угідь

Мисливські угіддя Миргородського надлісництва філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» охоплюють територію загальною площею 27 205,98 га. Вони включають різні типи біотопів, які формують базу для існування мисливських видів фауни: копитних, хутрових звірів, птахів і водоплавної дичини [2, 14].

Інвентаризація мисливських угідь проводиться згідно з діючими нормативами на основі таксаційних матеріалів та форми б–зем. Враховуються такі основні характеристики: кормова цінність, ступінь захищеності, гніздові умови, наявність води, вплив людського фактора [15, 16, 17].

Угіддя поділені на три ключові групи [16, 19]:

- лісові (в т.ч. хвойні, листяні насадження різного віку);
- польові (сіножаті, пасовища, сільгоспугіддя);
- водно-болотні (болота, ставки, заплави, зарості рогозу, осоки, комишу).

Структуру мисливських угідь Миргородського надлісництва наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Структура мисливських угідь Миргородського надлісництва

Тип мисливських угідь	Площа, га	Частка від загальної площі, %	Домінуючі біотопи / особливості
Лісові угіддя	18 128,0	66,6	Хвойні й листяні молодняки, середньовікові ліси
Польові угіддя	8 268,38	30,4	Пасовища, поля, кормові ділянки
Водно-болотні угіддя	809,6	3,0	Плеса, зарості осоки, очерету, рогозу, болота
Усього	27 205,98	100	–

Ця структура підтверджує, що мисливські угіддя надлісництва мають високий ландшафтний потенціал: лісові та польові угіддя є базою для копитних і дрібних хутрових тварин, тоді як водно-болотні – ключові для водоплавних птахів, бобра, ондатри [20].

2.2. Бонітування мисливських земель

Бонітування мисливських угідь є важливим етапом оцінки їхньої придатності для утримання та відтворення мисливської фауни. Ця процедура передбачає встановлення класів якості угідь (бонітету) за умовами, що впливають на життєдіяльність диких тварин: кормовою цінністю, захисністю, гніздовою придатністю, рівнем антропогенного навантаження [16, 17, 20].

Бонітування проводиться по ключових видах мисливських тварин окремо, із поділом на типи угідь: лісові, польові, водно-болотні. Кожен тип аналізується за рядом параметрів, а результати оформлюються у вигляді таблиць [21, 23].

Бонітування мисливських земель по ключових видах (фрагмент) наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Бонітування мисливських земель по ключових видах (фрагмент)

Тип угідь	Площа, га	Бонітет	Вид мисливської фауни	Примітки
Листяні молодняки I групи віку	44,8	I	Козуля, заєць, куріпка	Висока кормова цінність, захищеність
Хвойні середньовікові з підліском	66,7	II	Козуля, кабан, куниця	Наявність укриттів, середній травостан
Польові кормові угіддя	102,4	III	Заєць, куріпка, фазан	Потребують догляду, сезонне використання
Плеса мілководні з рослинністю	79,7	II	Крижень, ондатра	Висока кормовість, добра гніздо-придатність
Болота осокові	460,3	III	Бобер, ондатра	Захищені, але обмежені кормові ресурси

На території Миргородського надлісництва найбільшу площу займають лісові угіддя, в яких найвищі бонітети мають ділянки з наявністю підросту, підліску та розвиненим трав'яним покривом. Польові угіддя мають середній бонітет, а водно-болотні – переважно II і III класу [17, 19].

Таким чином, найбільш перспективними для ведення мисливського господарства є [15, 17]:

- лісові угіддя I–II бонітету для козулі, кабана, куниці;
- водно-болотні угіддя II бонітету для водоплавної дичини;
- окремі польові ділянки при наявності біотехнічних заходів.

Наступні підрозділи детально розглянуть бонітування за видами, зокрема для водно-болотних угідь (2.2.2), а також середні бонітети по фауні (2.3).

2.2.1. Бонітування угідь за основними видами тварин

З метою ефективного ведення мисливського господарства здійснено бонітування мисливських угідь Миргородського надлісництва по кожному основному об'єкту промислу. Визначено клас якості (бонітет) територій щодо їхньої придатності для таких видів: козуля, кабан, заєць–русак, сіра куріпка, фазан, куниця [20, 24].

Оцінювання здійснювалося за такими критеріями [16, 17]:

- кормова цінність (наявність природної кормової бази);
- укриття (підріст, підлісок, чагарники, біотопи з малою антропогенною тривожністю);
- доступ до води;
- гніздові умови (для птахів);
- природна захищеність.

Розподіл мисливських угідь за видами фауни та бонітетом наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Розподіл мисливських угідь за видами фауни та бонітетом

Вид тварини	Клас бонітету	Площа угідь, га	Характеристика угідь
Козуля	I	44,8	Молоді листяні ліси з підліском, добрі укриття, кормова база
Кабан	II	66,7	Хвойні середньовікові, наявність болотистих ділянок
Заєць-русак	I-II	83,0	Польові масиви, кормові площі, узлісся
Сіра куріпка	I-II	62,0	Відкриті простори з посівами, сіножаті
Фазан	II	50,0	Поля, чагарники, лісосмуги (частково штучне розселення)
Куниця лісова	III	3,6	Старі ліси, захищені дупласти насадження

Площа, придатна для окремих видів (особливо козулі та зайця), переважає, що свідчить про збалансовану структуру угідь та широкий спектр середовищ існування. Водночас обмежена площа високобонітетних угідь для куниці та оленя плямистого вимагає збереження ключових ділянок та підтримки їх природного середовища [18, 20].

2.2.2. Водно-болотні угіддя: класифікація та бонітування

Водно-болотні угіддя займають важливу роль у структурі мисливських територій Миргородського надлісництва, забезпечуючи умови існування для таких видів, як ондатра, крижень, гусак, бобер та сірі чаплі. Згідно з результатами мисливсько-впорядкувальних робіт, загальна площа цих угідь становить 809,6 га [13, 17].

Бонітування проводилося з урахуванням [17, 18]:

- кормової цінності (наявність водної рослинності, безхребетних);
- гніздової придатності (зарості, спокійні ділянки);
- захисності (ізолюваність, наявність укриттів);
- умов водного режиму.

Класифікацію та бонітування водно–болотних угідь Миргородського надлісництва наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Класифікація та бонітування водно–болотних угідь Миргородського надлісництва

Тип угідь	Площа, га	Бонітет	Придатні види фауни	Характеристика угідь
Плеса мілководні з надводною рослинністю	79,7	II	Крижень, ондатра, чирянка	Добрі гніздові умови, середня захисність
Болота з осокою і купинами	460,3	III	Бобер, гуска сіра	Висока захищеність, обмежена кормова база
Плеса глибоководні з чагарниками	12,6	II	Крижень, гусак	Добра кормовість, наявність укриттів
Зарості рогозу, очерету, комишу	257,0	II–III	Ондатра, чапля, качка	Середня кормова цінність, добрі умови укриття

Загалом, основна маса водно–болотних угідь має II–III клас бонітету, що дозволяє ефективно використовувати їх як місця гніздування та добування водоплавної дичини. Найвищу якість мають мілководні плеса з надводною рослинністю, які потребують збереження як репродуктивних ділянок [14, 17].

Для подальшого покращення умов перебування водоплавних видів рекомендовано:

- не зменшувати площу прибережних заростей;
- утримувати штучні острови та плави для гніздування;
- уникати меліоративних робіт на високобонітетних ділянках.

2.3. Визначення середніх бонітетів по ключових видах

Для комплексної оцінки стану мисливських угідь було проведено розрахунок середніх бонітетів по основних видах мисливської фауни, що мешкає на території Миргородського надлісництва. Цей показник дозволяє узагальнити

якість угідь для кожного виду з урахуванням розподілу площ, структури угідь та екологічних вимог тварин [17, 20].

У процесі розрахунків враховувалися:

- питома площа угідь, придатних для виду;
- клас бонітету цих угідь (I – високий, II – середній, III – низький);
- екологічні переваги виду (ліси, поля, болота тощо);
- частота перебування виду у різних типах біотопів.

Середні бонітети мисливських угідь по основних видах фауни наведено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Середні бонітети мисливських угідь по основних видах фауни

Вид тварини	Угіддя основного перебування	Середній бонітет	Коментар
Козуля	Лісові, узлісся	1,0	Висока кормова база, добрі укриття
Кабан	Лісові, болотисті ділянки	2,0	Середня щільність, потребує зволжених місць
Заєць–русак	Польові, лісостепові угіддя	1,5	Добре освоює поля, потребує захисту
Сіра куріпка	Відкриті поля, межі	1,5	Залежить від агрофітоценозів
Фазан	Узлісся, чагарники	2,0	Частково підтримується штучно
Куниця лісова	Стигли насадження, дуплясті ліси	3,0	Низька площа придатних угідь

Середній бонітет є інтегральним показником, що дає змогу планувати оптимізацію ведення господарства [17, 24]:

- високий бонітет (1,0–1,5) – стабільне середовище для виду;
- середній (2,0) – потребує біотехнічного супроводу;
- низький (3,0) – можливе зниження чисельності без втручання.

Ці дані враховуються при плануванні мисливсько–господарських заходів, зокрема біотехнічних робіт, сезонного обліку та зонування територій.

2.4. Облікові заходи щодо чисельності мисливської фауни

Контроль чисельності мисливських тварин є одним із ключових напрямів ведення мисливського господарства. У Миргородському надлісництві облік мисливської фауни здійснюється щороку відповідно до затвердженої інструкції, яка передбачає використання комплексу методів, адаптованих до умов території.

Періодичність і методи обліку основних видів мисливської фауни наведено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Періодичність і методи обліку основних видів мисливської фауни

Вид тварини	Основний метод обліку	Період проведення	Примітки
Козуля	Троплення, контрольні проходи	січень–лютий	Проводиться за снігового покриву
Кабан	Троплення, сліди життєдіяльності	січень–лютий	У лісах і болотах
Заєць–русак	Контрольні проходи	лютий–березень	У полі, на сіножатях
Сіра куріпка	Метод спугування	лютий–березень	На відкритій місцевості
Фазан	Підрахунок на лінії	жовтень	За підтримки мисливців
Бобер	Облік хаток, слідів, підгризів	жовтень–листопад	По берегах річок і ставків
Ондатра	Облік хаток, візуальне спостереження	жовтень–листопад	На водоймах
Крижень, гусак	Підрахунок на вечірніх переходах	квітень, вересень	Під час міграцій

Методи обліку, що використовуються в надлісництві [20, 24]:

1. Маршрутний облік за слідами на снігу (троплення) – основний метод для копитних і хижаків (козуля, кабан, лисиця, єнотовидний собака).

2. Метод контрольних проходів – застосовується для зайця-русака, фазана, куріпки на відкритих ділянках.

3. Підрахунок на вечірніх і ранкових переходах – використовується для качок, гусей, ондатри, бобра.

4. Облік слідів життєдіяльності (нори, підгризи, кормові ділянки, послід) – для ондатри, бобра.

5. Анкетування мисливців та єгерської служби – уточнює результати прямих спостережень.

6. Використання картограм обліку – для систематизації даних та визначення щільності тварин на 1000 га.

Облік мисливської фауни є основою для [17, 20]:

- планування обсягів добування;
- оцінки ефективності біотехнічних заходів;
- виявлення негативних тенденцій у популяціях;
- коригування норм відстрілу.

У 2024 році облік проводився на площі 27 205,98 га, і виявив стабільну чисельність козулі (235 голів), кабана (69 голів), зайця-русака (1520 голів), фазана (92 гол.), сірої куріпки (498 гол.) [13, 17].

2.4.1. Сучасні технічні засоби для обліку мисливської фауни

У світовій практиці та поступово в Україні все частіше застосовуються сучасні технології для моніторингу чисельності тварин, що значно підвищують точність та зменшують трудозатрати облікових заходів [20, 22]:

– фото та відеопастки – автоматичні пристрої з інфрачервоними сенсорами, які фіксують рух тварин та фотографують або знімають відео. Використовуються для прихованого спостереження за популяціями на підгодівельних майданчиках, біля водопоїв або на екологічних коридорах.

– дрони (БПЛА) – забезпечують аерофотозйомку територій мисливських угідь, дозволяють швидко виявити місця концентрації тварин, їхні сліди та стежки.

– ГІС-системи (геоінформаційні системи) – використовуються для просторового аналізу розміщення угідь, картування ареалів, візуалізації маршрутів обліку.

– мобільні застосунки – деякі єгерські служби використовують спеціальні програми для смартфонів, які дозволяють фіксувати зустрічі з тваринами, вести базу обліку в реальному часі.

Використання зазначених засобів дозволяє перейти від суб'єктивної до автоматизованої системи обліку, знижує вплив людського фактора та сприяє кращому плануванню господарської діяльності.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі я визначив сучасні методи обліку мисливської фауни, визначив основні типи мисливських угідь. На території області ведення мисливського господарства наявні водно – болотні угіддя, які позитивно сприяють забезпеченню кормовими ресурсами та місцями гніздувань для водоплавних птахів. Для ширшого розуміння контексту бонітування мисливських угідь, у таблицях 3.1 – 3.6, наведено основні критерії розміщення видів мисливської фауни згідно з їх природним ареалом.

РОЗДІЛ 3

ПРИРОДНО–ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МИРГОРОДСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА ФІЛІЇ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ ЛІСОВИЙ ОФІС» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»

3.1. Географічне положення та адміністративна структура

Місце знаходження філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України» є одним із ключових лісових господарств України, яке розташоване у Полтавській області. Миргородське надлісництво, що входить до складу цієї філії, займає стратегічно важливу територію з точки зору ведення лісового та мисливського господарства. Воно охоплює значні площі лісових масивів, що забезпечують сприятливі умови, для збереження та розвитку в цілому мисливської фауни [11, 13].

Рис. 3.1. Миргородське надлісництво

Територія надлісництва розташована в зоні мішаних лісів, що характеризується різноманітним рельєфом і наявністю природних водойм, що створює оптимальні умови для існування багатьох видів тварин. Основними

адміністративними одиницями, в яких розташоване надлісництво, є кілька районів Полтавської області. Основна контора Миргородського надлісництва знаходиться в центральній частині регіону, що дозволяє ефективно координувати діяльність мисливського господарства. Поштова адреса: 37600, Україна, Полтавська обл., місто Миргород, вулиця Козацька, будинок 22/1 [13].

Таблиця 3.1

Опис території мисливського господарства філії «Миргородське лісове господарство» Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України»

Назва користувача мисливських угідь	Адміністративне розташування господарства	Площа, га
Філія «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України»	Дільниця № 1	
	Частина території Комишнянської селищної територіальної громади, Миргородської міської територіальної громади Миргородського району Полтавської області, у т.ч. кв. кв. 56–84, 126, 139, 140, 144, 145, 150, 151, 159, 176 (частина), 177 (частина), 178 (частина), 179, 184 (частина), 192, 193 (частина) Комишнянського лісництва філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України»	4829,45
	Частина території Великосорочинської сільської територіальної громади Миргородського району Полтавської області, у т.ч. кв. 98 Шишацького лісництва філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України»	3586,70
	Дільниця № 2	
	Частина території Лубенської міської територіальної громади та Новооржицької селищної територіальної громади Лубенського району Полтавської області, у т.ч. кв. кв. 22, 23, 24, 26, 41–54, 74, 75, 77, 83, 88 Калайдинцівського лісництва філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України»	18789,83
	Всього	27205,98

Загальна площа мисливських угідь філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» на момент проведення мисливського упорядкування складає 27205,98 га [7, 13].

Миргородський лісгосп, нині філія «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України» Миргородське надлісництво, було зареєстроване 3 лютого 1998 року [13].

Перше лісовпорядкування території, яка входить до складу Миргородського надлісництва, було проведено у ХХ столітті Українською аерофотолісовпорядною експедицією. Ці роботи мали на меті інвентаризацію лісових ресурсів, визначення стану лісових угідь та планування заходів щодо ведення лісового і мисливського господарства [7, 13].

Наступні лісовпорядні роботи проводилися у різні роки, включаючи масштабні дослідження у 1980–х та 1990–х роках. В архівах надлісництва зберігаються матеріали всіх попередніх лісовпорядних робіт, які використовуються для аналізу змін у лісових масивах мисливських угідь [13].

Попереднє лісовпорядкування було проведене у 1999 році Українською лісовпорядною експедицією, його основною метою був контроль та дослідження ефективності використання лісових ресурсів та стану мисливської фауни. Роботи виконувалися за чинними на той час нормативами та з використанням технології безперервного оновлення лісових даних [13].

З 2010 року лісовпорядкування перейшло на нову систему, яка передбачає використання сучасних геоінформаційних технологій (ГІС) для збору даних про лісові та мисливські угіддя. Так, на базі Миргородського надлісництва було впроваджено систему польового збору інформації з використанням цифрових картографічних матеріалів та новітніх приладів для таксаційних вимірювань [7].

Геодезичною основою для складання лісовпорядних матеріалів стали ортофотоплани, отримані в ході аерофотозйомки у 2007 році, а також матеріали попередніх лісовпорядних робіт. На основі цих даних здійснюється актуалізація

планів ведення мисливського господарства, контроль за чисельністю тварин та визначення заходів щодо їх відтворення та охорони [6, 7].

Результати останнього лісовпорядкування дозволяють оцінити стан лісових і мисливських ресурсів Миргородського надлісництва, розробити рекомендації щодо збереження біорізноманіття та покращення умов ведення мисливського господарства [7, 13].

Основні показники проведеного лісовпорядкування наведені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Основні показники проведеного лісовпорядкування

Показники	Одиниці вимірювання	Обсяги
1. Площа лісовпорядкування	га	33190,5
в. т. ч. з використанням космічних знімків	га	33190,5
2. Кількість кварталів	шт	766
3. Середня площа кварталів:	га	43
4. Кількість таксаційних виділів	шт	14731
5. Середня площа таксаційного виділу	га	2,25
6. Закладено площадок вибіркових методів таксації	шт	1018
7. Закладено площадок на визначення сум площ поперечних перерізів деревостанів	шт	3002
8. Закладено пробних площ – усього	шт	12
в т.ч. на рубки догляду*	шт	1
9. Кількість планшетів	шт	73

Для таксації деревостанів використовувались космічні знімки.

Зміни, які відбулися в площі лісгоспу за обліковий період, наведено в таблиці 3.3 [13].

Таблиця 3.3

Зміна площі підприємства за проєктний період

Найменування лісництв	Найменування адміністративних районів	Площа в га за даними		
		теперішнього лісовпорядкування	попереднього лісовпорядкування	земельного балансу станом на 01.01.2023 р.
Великобагачанське	Миргородський	7618,3	–	7618,3
	Великобагачанський	–	5013,4	–
	Шишацький	–	1039,0	–
Разом по лісництву:		7618,3	6052,4	7618,3
Гоголівське	Миргородський	10080,9	6450,9	10080,9
	м. Миргород	–	3,4	–
	Шишацький	–	174,0	–
Разом по лісництву:		10080,9	6628,3	10080,9
Комишнянське	Миргородський	7017,4	6540,0	7017,4
	Гадяцький	–	475,0	–
Разом по лісництву:		7017,4	7015,0	7017,4
Псільське	Миргородський	3110,6	3110,6	3110,6
	Полтавський	695,1	695,1	695,1
	Великобагачанський	–	3805,7	–
Разом по лісництву:		3805,7	3805,7	3805,7
Яреськівське (був. Чапаївське)	Миргородський	4747,6	–	4747,6
	Великобагачанський	–	1567,0	–
	Шишацький	–	3067,6	–
Разом по лісництву:		4747,6	4634,6	4747,6
Шишацьке	Великобагачанський	–	157,5	–
	Миргородський	–	320,9	–
	Шишацький	–	4576,1	–
Разом по лісництву:		–	5054,5	–
Калайдинцівське	Лубенський	5862,6	3853,0	5862,6
	Чорнухинський	–	657,0	–
	Оржицький	–	71,0	–
Разом по лісництву:		5862,6	4581,0	5862,6
Приміське	Лубенський	5885,0	3565,0	5885,0
	Миргородський	326,2	–	326,2
	м. Лубни	–	345,0	–
Разом по лісництву		6211,2	3910,0	6211,2
Оржицьке	Кременчуцький	1051,0	–	1051,0

Продовження таблиці 3.3

Найменування лісництв	Найменування адміністративних районів	Площа в га за даними		
		теперішнього лісовпорядкування	попереднього лісовпорядкування	земельного балансу станом на 01.01.2023 р.
	Лубенський	3766,2	872,0	3766,2
	Оржицький	–	1385,0	–
Разом по лісництву		4817,2	2257,0	4817,2
Хорольське	Кременчуцький	1626,4	–	1626,4
	Лубенський	3502,3	–	3502,3
	Хорольський	–	3340,0	–
Разом по лісництву		5128,7	3340,0	5128,7
Семенівське	Семенівський	–	2553,0	–
Лазірівський лісорозсадник	Оржицький	–	1456,0	–
Усього по підприємству:		55289,6	49831,5	55289,6
В т.ч за адміністративними районами				
	м. Миргород	–	3,4	–
	Миргородський	32901,0	13311,8	32901,0
	Полтавський	695,1	–	695,1
	Лубенський	19016,1	–	19016,1
	Кременчуцький	2677,4	8290,0	2677,4
	Великобагачанський	–	10543,6	–
	Гадяцький	–	475,0	–
	Шишацький	–	8856,7	–
	м. Лубни	–	345,0	–
	Чорнухинський	–	657,0	–
	Оржицький	–	1456,0	–
	Хорольський	–	3340,0	–
	Семенівський	–	2553,0	–

Так як до складу філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України» Миргородське надлісництво відносять інші лісові господарства відповідно наведемо площу Миргородського надлісництва у розрізі лісництв (рис. 3.2) [13].

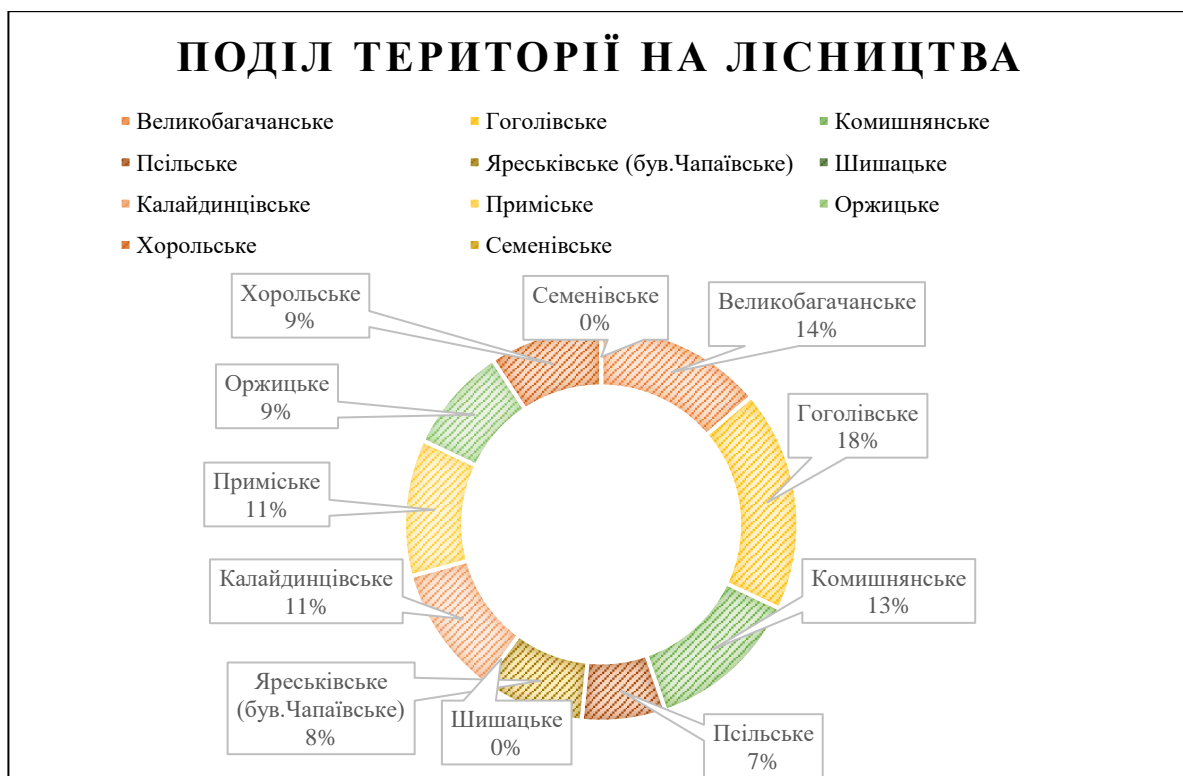

Рис. 3.2. Площа Миргородського надлісництва у розрізі лісництв

3.2. Кліматичні умови території

Територія мисливських угідь філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» розташована у західній та північній частині Полтавської області, яка за схемою фізико–географічного районування входить до Лівобережно–Дніпровської лісостепової провінції лісостепової зони України [7].

Клімат району розташування мисливського господарства філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» помірно континентальний з прохолодною зимою і теплим (інколи спекотним) літом. Середньорічна температура повітря становить $+7,6\text{ }^{\circ}\text{C}$, середня багаторічна температура найхолоднішого місяця (січня) $-5,4\text{ }^{\circ}\text{C}$, найтеплішого (липня) $+20,2\text{ }^{\circ}\text{C}$. Абсолютний мінімум $-35\text{ }^{\circ}\text{C}$, абсолютний максимум $+36\text{ }^{\circ}\text{C}$. У середньому за рік в районі випадає 500 мм атмосферних опадів, найменше опадів у лютому (42 мм), найбільше – в червні (77 мм). Щорічно утворюється сніговий покрив, середня висота якого за зиму складає близько 16 сантиметрів. Через часті відлиги сніговий покрив нестійкий. Протягом зими поверхня землі декілька разів

звільняється від снігу. Відносна вологість повітря в середньому становить 76 %, найменша вона у травні (63 %), найбільша – у грудні (88 %) [7, 13].

Вегетаційний період в середньому становить 206 днів та починається 5–9 квітня і триває до листопада. Середньодобова температура повітря понад +5 °С утримується 203–206 діб. Безморозний період починається звичайно з дати переходу середньодобових температур через +10 °С. Перехід відбувається у середині останньої декади квітня. Останні заморозки спостерігаються в травні. Восени вони інколи бувають у кінці вересня – на початку жовтня. Період з температурою понад +10 °С від 157 до 172 днів [13].

Найбільша швидкість вітру – в лютому, найменша – у серпні. У січні вона в середньому становить 2,7 м/с, у липні – 1,9 м/с, переважний напрямок вітру в січні – західний; у липні – північно–західний [7].

Коротка характеристика кліматичних показників представлена у таблиці 3.4 [13].

Таблиця 3.4

Кліматична характеристика регіону

№	Найменування показників	Значення/дата
1	Середньорічна температура повітря	+7,6 °С
	Абсолютний максимум	+36 °С
	Абсолютний мінімум	–35 °С
2	Середньорічна кількість опадів	500 мм
3	Тривалість вегетаційного періоду	206 днів
4	Останні заморозки весною	9 травня
5	Перші заморозки восени	17 вересня
6	Середня дата замерзання рік	15 грудня
7	Середня дата початку повені	20 березня
8	Перший сніговий покрив	20 грудня
9	Середня товщина снігового покриву	16 см
10	Час сходження снігового покриву	21 березня
11	Глибина промерзання ґрунту	47 см

Продовження таблиці 3.4

№	Найменування показників	Значення/дата
12	Напрямок переважаючих вітрів: зима весна літо осінь	З, ПдС, С ПнЗ, З ПнЗ, З С, ПдС
13	Відносна вологість повітря	76 %

Згідно лісомисливського районування мисливське господарство філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» відноситься до Лісостепової (лівобережної) лісомисливської зони [7].

3.3. Особливості рельєфу, гідрографії та геоморфології

Територія розміщення мисливського господарства філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» відноситься до Придніпровської низовини, яка широкими терасами полого знижується на південний захід до р. Дніпро, і розташована в межах Полтавської акумулятивної лесової рівнини. Рельєф являє собою хвилясту рівнину [7].

Територія мисливського господарства розташована в зоні чорноземних ґрунтів із типовими малогумусними, середньо– і важкосуглинистими видами. У ґрунтовому покриві міста переважають глибокі малогумусні чорноземи. З глибиною ґрунт переходить в материнську породу – глину [7, 13].

Для річкових долин, улоговин характерні болотні ландшафти, площі яких порівняно невеликі. Типове для лісостепових ландшафтів чергування розчленованих схилових природних комплексів, орних земель та лісових масивів зумовлює помітні контрасти їх тепло– і вологозабезпеченості. Для низовинних ландшафтів характерні процеси соленакопичення і заболочування [7].

Основними ґрунтоутворюючими породами на території мисливського господарства є лесові породи, древньоалювіальні та сучасні алювіальні відкладення [7, 13].

Лесові породи представлені лесами і лесовидними суглинками, які легко піддаються водній ерозії, особливо на верхніх підзаплавних терасах [7].

Формування давньо-алювіальних відкладень різного механічного складу пов'язано з діяльністю древніх річкових систем, тому вони приурочені до перших під заплавних терас [7].

Сучасні алювіальні відкладення формуються під впливом сучасного руслового процесу. Найбільш розповсюдженими типами ґрунтів є: дернові слабозвинуті піщані; дернові сильнопідзолисті; дернові слабопідзолисті глинисто-піщані; змиті чорноземи; супіщані на лесових породах, третичних породах та мертелях; дерново-слабопідзолисті; дерново-опідзолені супіщані: сірі лісові середньо змиті суглинки; заплавно-лучні супіщані: темно-сірі і сірі лісові суглинкові чорноземи; лучно-болотні супіщані; лучно-болотні шарові на сучасному алювії [13].

Поверхневі води на території мисливського господарства філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» представлені річками, озерами, ставками та струмками. Річкова мережа території розміщення мисливського господарства відноситься до басейну р. Дніпро [13].

Ріка Хорол (довжина 308 км, похил 0,3 м/км) – права притока р. Псьол (ліва притока р. Дніпро), бере початок з джерел на північ від с. Червона Слобода Роменського району Сумської області. Протікає Придніпровською низовиною по території Сумської та Полтавської областей. В межах Полтавської області протікає в Гадяцькому, Миргородському, Хорольському, Семенівському та Глобинському районах (довжина в межах області 241 км). Тече переважно на південь, між містами Миргородом і Хоролом – на південний захід, далі – на південний схід. Впадає до р. Псьол на північній околиці с. Попівка Глобинського району. Долина трапецієподібна, часто асиметрична, з підвищеними правими і пологими лівими схилами; завширшки 10–12 км. Заплава завширшки від 0,2–0,5 км до 1,5–2 км, заболочена, поросла чагарниками і лучною рослинністю. Річище на всій протяжності звивисте, завширшки 10–60 м і більше (на плесах). Живлення – дощове та снігове (весняний стік становить близько

85 % річного). Замерзає наприкінці листопада – на початку грудня, скресає в березні [7, 13].

Річка Удай є правою притокою р. Сула (басейн р. Дніпро). Довжина становить 327 км, площа басейну 7030 кв. км. Живлення переважно снігове. Середній розхід води в 39 км, від витoku 9,4 м³/сек. Замерзає в листопаді – початку січня, в скресання на початку квітня. Протікає по території Полтавської області від кордону з Чернігівською областю до гирла (129 км), впадає в р. Сулу на території Лубенського району (с. Березоточа) [7].

На стан річки Удай негативно впливає скид з Пирятинських госпрозрахункових очисних споруд (об'єм скиду – 409,3 тис. м³/рік) по завислих речовинах, органічних забруднювачах, фосфатах та амонію [7, 13].

У гирлі річки показники якості води в межах ГДК для водойм рибогосподарського призначення, крім фосфатів. Заморних явищ не спостерігалось [7].

Річка Вільшанка – права притока р. Удай, довжина 19 км. Долина відносно глибока, місцями має круті схили, порізана численними балками. Річище слабозвивисте, у верхів'ї пересихає. Споруджено кілька ставків. Вільшанка бере початок на південь від с. Тарандинці. Тече переважно на північ, у нижній течії – на північний схід. Впадає до р. Удай на північний схід від с. Біївці [7, 13].

Річка В'язівець – ліва притока р. Сліпорід (права притока р. Сула, басейн р. Дніпро). Довжина річки 22 км, площа басейну 72 км². Долина неширока. Річище слабо звивисте (у нижній течії більш звивисте), в багатьох місцях пересихає. Споруджено кілька ставків. Бере початок на схід від с. Остапівка. Тече спершу на північний захід, біля с. Березівка повертає на південь. Впадає до р. Сліпорід на південний схід від с. Новоселівка [7].

Болота на території мисливського господарства філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» переважно очеретяні та зарослі чагарниковою рослинністю [7, 13].

Гідрологічні умови мисливських угідь філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» сформувались під впливом ріки Хорол та ріки Удай [7].

Водно–болотні угіддя на території мисливського господарства філії «Миргородське лісове господарство» ДП «Ліси України» є місцем гніздування водно–болотних птахів та їх зупинки під час міграції [13].

Гідрологічні умови істотно впливають на умови проживання та відтворення мисливської фауни і в цілому сприятливі для ведення мисливського господарства [4, 7, 10].

3.4. Типи ґрунтів та їх властивості

Переважаючими типами ґрунтів на території Миргородського надлісництва є дерново–підзолисті, сірі лісові, лучно–болотні та опідзолені чорноземи, які мають значний вплив на розвиток рослинності та формування кормової бази для мисливської фауни. Ці ґрунти формуються під впливом кліматичних умов, рослинності та гідрологічних особливостей регіону [7].

Останнє комплексне ґрунтово–типологічне обстеження території Миргородського надлісництва проводилось у межах загального лісовпорядкування, під час якого було визначено основні ґрунтові різновиди та їх характеристики [7, 11, 13].

На основі проведених досліджень і аналізу фізико–хімічних властивостей ґрунтів встановлено, що найбільш поширеними є такі типи [13]:

– дерново–підзолисті ґрунти – розташовані переважно на борових терасах, під змішаними та хвойно–широколистяними лісами. Характеризуються низьким вмістом гумусу та потребують біотехнічних заходів для покращення родючості.

– сірі лісові ґрунти – формуються на глинисто–піщаних суглинкових відкладах і займають значні площі у дубово–соснових лісах. Вони мають середню кислотність і є достатньо родючими для лісових культур.

– чорноземи опідзолені – зустрічаються на рівнинних ділянках з лугово–ліською рослинністю. Ці ґрунти мають високу природну родючість і є перспективними для ведення лісового господарства.

– лучно–болотні ґрунти – характерні для заплавних територій річок Псел і Хорол. Вони мають значний рівень зволоження та є важливими для підтримки біорізноманіття, зокрема кормової бази мисливських тварин.

Згідно з лісорослинним районуванням територія Миргородського надлісництва відноситься до зони Лісостепу України, а за агрокліматичним районуванням – до Центрального агрокліматичного району Полтавської області [11, 13].

За ступенем вологості, більша частина ґрунтів відноситься до свіжих типів, тоді як надмірно зволожені території займають близько 7,8 % площі земель, вкритих ліською рослинністю. Болота займають площу 679 га [13].

Ерозійні процеси спостерігаються вздовж берегів малих річок, балок та ярів, що потребує заходів щодо їх запобігання та збереження природного балансу ґрунтового покриву [13].

3.5. Флористичні особливості та типи рослинності

За лісорослинним районуванням територія Миргородського надлісництва відноситься до зони Лісостепу України, а згідно з лісгосподарським районуванням – до Центрального лісостепового округу Полтавської області [13].

При останньому лісовпорядкуванні була прийнята схема типів лісу, розроблена на основі даних лісотипологічного обстеження. Найбільш поширеними типами лісу є свіжий дубово–сосновий субір, вологий дубовий ліс та змішані лісові насадження [7, 13].

В умовах свіжих суборів (В₂) домінуючим типом лісу є дубово–соснові ліси. Корінна асоціація представлена сосною звичайною (*Pinus sylvestris* L.) першого класу бонітету, зімкнутим деревостаном, з домішкою дуба черешчатого (*Quercus robur* L.) та берези повислої (*Betula pendula* L.). Дуб у другому ярусі має

середню повноту 0,3–0,7. Підлісок представлений поодинокими екземплярами ліщини (*Corylus avellana*), крушини (*Frangula alnus*) та горобини (*Sorbus aucuparia*). У трав'яному покриві домінують чорниця (*Vaccinium myrtillus*), конвалія (*Convallaria majalis*) та верес (*Calluna vulgaris*) [13].

Вологі ліси (В₃) відрізняються більш вираженими підзолистими процесами ґрунтоутворення, вищим рівнем залягання ґрунтових вод (1,0–1,5 м). Корінна асоціація представлена двоярусним деревостаном із сосни I–II класів бонітету в першому ярусі та дуба і берези у другому. Підлісок слабо розвинений, зустрічаються горобина та крушина. У трав'яному покриві присутні чорниця, верес, папороті [11, 13].

Окрім лісових насаджень, у Миргородському надлісництві поширені лучні та болотні екосистеми, що займають значні території в заплавах річок. Основна рослинність таких ділянок представлена осоками (*Carex*), очеретом звичайним (*Phragmites australis*), рогозом вузьколистим (*Typha angustifolia*) та лепешняком великим (*Glyceria maxima*) [7].

Загальні кліматичні та лісорослинні умови території сприятливі для успішного зростання таких основних лісоутворюючих порід, як сосна звичайна, дуб черешчатий, дуб червоний, береза повисла, вільха чорна, осика та інші, що створює оптимальні умови для ведення лісового та мисливського господарства [7].

3.6. Лісовпорядкування та структура лісового фонду

Лісовпорядкування є важливим елементом організації сталого ведення лісового господарства та мисливської діяльності. Воно забезпечує системний підхід до планування, раціонального використання, охорони й відновлення лісових ресурсів. У Миргородському надлісництві лісовпорядкувальні роботи проводяться відповідно до нормативних документів і методичних вказівок, розроблених Українським державним проектним лісовпорядним виробничим об'єднанням [13].

Останнє комплексне лісовпорядкування на території надлісництва здійснювалося у встановлений термін, за результатами якого було оновлено схеми поділу на квартали, проведено інвентаризацію лісових насаджень, уточнено таксаційні характеристики, зокрема порідний склад, вік, запас деревини, повноту, бонітет тощо. На основі зібраних даних сформовано нові плани рубок, лісовідновлення, охорони та захисту лісів [13, 20].

Лісовий фонд Миргородського надлісництва характеризується переважанням листяних та хвойно–листяних насаджень. Основними породами є дуб черешчатий (*Quercus robur* L.), сосна звичайна (*Pinus sylvestris* L.), береза повисла (*Betula pendula* L.), а також ясен звичайний (*Fraxinus excelsior* L.) та граб звичайний (*Carpinus betulus* L.). Також подекуди трапляються вільха чорна, тополя, осика [11].

За віковою структурою переважають середньовікові ліси, значну частку становлять молодняки. Стиглі та перестійні насадження зосереджені переважно у важкодоступних районах і підлягають охороні або вибірковим санітарним заходам [11, 13].

Поділ лісового фонду здійснено на квартали з чітко окресленими межами. У межах кожного кварталу визначено ділянки, які різняться за таксаційними ознаками та функціональним призначенням (експлуатаційні ліси, захисні, рекреаційні тощо). Лісовпорядкувальна документація включає карти, таблиці, описи і слугує підґрунтям для господарської діяльності, охорони біорізноманіття та контролю за станом екосистем [6, 11, 13].

Таким чином, сучасна структура лісового фонду Миргородського надлісництва є результатом багаторічної планомірної роботи та відповідає принципам сталого розвитку. Вона забезпечує умови для підтримання природного балансу, розвитку мисливського господарства, охорони флори та фауни, а також задоволення соціально–економічних потреб регіону.

Висновки до розділу 3

В даному розділі було охарактеризовано структуру даного підприємства. Наведено перелік річок, переважаючі типи ґрунтів, лісовпорядкування лісового фонду, флористичні властивості, типи рослинності, особливості рельєфу і гідрографії. Доходимо до висновку, що підприємство має сприятливі умови для ведення мисливського господарства та збільшення чисельності мисливської фауни з перспективою при регламентованому веденні господарства.

РОЗДІЛ 4

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У сучасних умовах змін клімату та антропогенного впливу, оптимізація ведення мисливського господарства є пріоритетом для збереження популяцій мисливських видів та забезпечення сталого використання природних ресурсів. Впровадження біотехнічних, ветеринарних та організаційних заходів дає змогу не лише покращити умови для фауни, але й підвищити ефективність господарської діяльності.

Оптимізація ведення мисливського господарства

З метою покращення стану мисливських популяцій, необхідно впроваджувати біотехнічні заходи, включаючи підгодівлю, відновлення водойм і штучне розселення тварин. Ось графічні показники ефективності цих заходів.

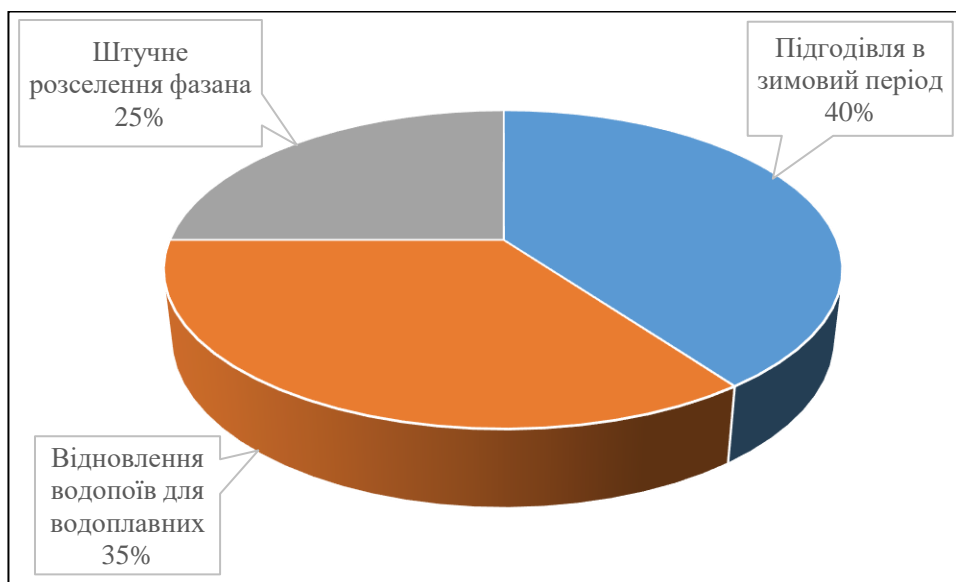

Рис. 4.1. Розподіл інвестицій на біотехнічні заходи

Спостерігаючи рис. 4.1., можемо відмітити, що підгодівля в зимовий період відіграє вирішальну роль при розподілі інвестицій на біотехнічні заходи,

тому як саме в зимовий період мисливська фауна перебуває в обтяжуючих обставинах при пошуку їжі.

Відновлення водопоїв для водноплавних посідає друге місце на графіку після підгодівлі. Через спекотні літні умови багато водойм, які є прихистком для водоплавних, пересихають, тому їх відновлення є доречним та необхідним.

Штучне розселення фазана є питанням локального характеру, тому воно посідає третє місце по значущістю на графіку. Але все ж потребує негайного вирішення задля рівномірного забезпечення площ представниками виду.

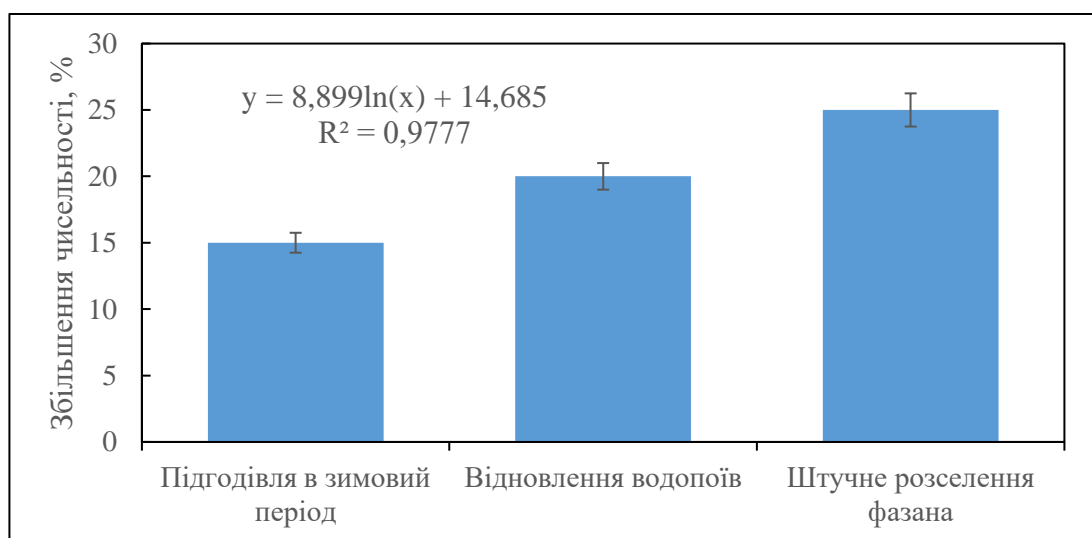

Рис. 4.2. Ефективність біотехнічних заходів по чисельності видів

Спостерігаючи рис. 4.2, робимо висновок, що штучне розселення фазана, є доступним та ефективним біотехнічним засобом, який сприяє збільшенню чисельності представників данного виду.

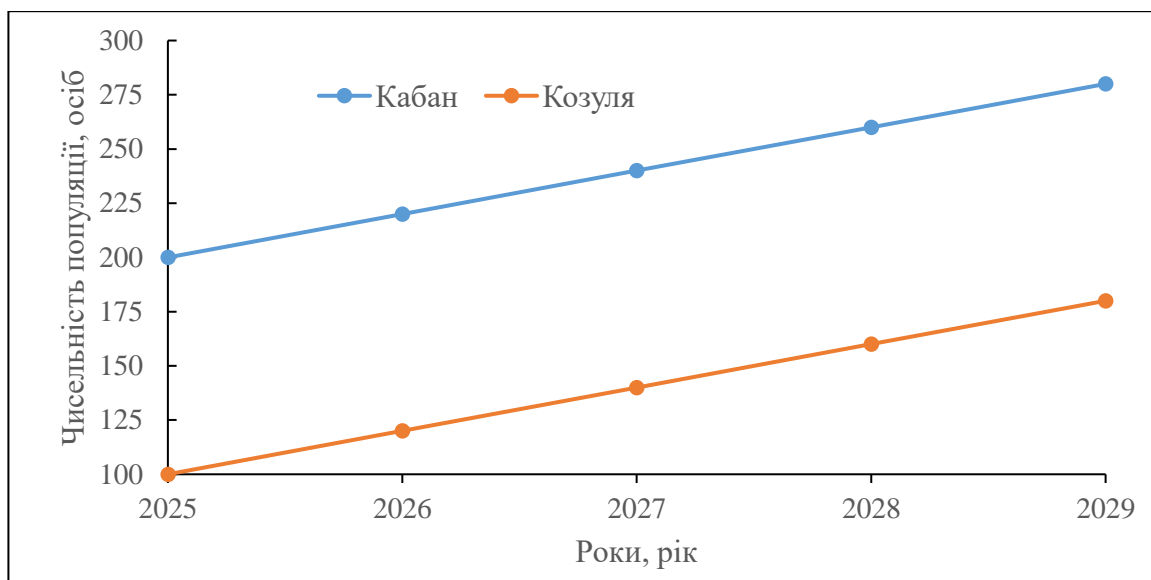

Рис. 4.3. Прогнозована динаміка чисельності тварин

На рис. 4.3 зображено прогнозовану динаміку чисельності тварин, посилаючись на який з'ясуємо, що чисельність кабана та козулі у 2029 році суттєво збільшиться, порівняно з 2025 роком, що є наслідком правильного проведення біотехнічних заходів.

4.1. Покращення кормової бази

Біотехнічна діяльність – основа для сталого функціонування мисливського господарства. Вона спрямована на створення сприятливих умов для існування та відтворення мисливських тварин. У Миргородському надлісництві, завдяки проведеним мисливськовпорядкувальним роботам, визначено напрями покращення кормової бази, умов проживання та охорони фауни.

Угіддя надлісництва включають лісові масиви, поля, а також водно–болотні комплекси. Для забезпечення оптимальних умов утримання тварин необхідно:

- розширити площі багаторічних кормових полів (висів люцерни, конюшини, суданки, озимої пшениці);
- формувати спеціальні кормові ділянки поблизу основних місць перебування козулі, зайця, кабана;

- доглядати за природними луками, проводити регулярне скошування для підвищення продуктивності;
- вирощувати на кормових полях культури з високою біомасою (суданка, вика, кукурудза);
- висаджувати фруктові та горіхові дерева на узліссях (дуб, глід, яблуня);
- зберігати природні біотопи з наявністю ожини, куничника, осоки, злакових трав.

Особливу увагу слід приділити збереженню природної екосистеми. Для цього необхідне дотримання балансу між лісогосподарською діяльністю та біотехнічними потребами фауни. Наприклад, залишення частини підліску недоторканим або впровадження «зелених коридорів» у лісових масивах дозволяє забезпечити тваринам прихисток і легше переміщення між ділянками.

4.2. Підгодівля диких тварин

На території Миргородського надлісництва рекомендовано:

- облаштувати постійні підгодівельні майданчики з годівницями, сінниками, зерновими бункерами;
- встановити солонці (у лісових кварталах, де фіксується присутність козулі, кабана, оленя);
- створити напувалки біля болотистих ділянок для водоплавної фауни (крижень, гусак).

Підгодівля має бути сезонною, з урахуванням потреб різних видів: зимові – концентровані (зерно, сіно), літні – зелена маса, коренеплоди. На території лісів із бонітетом I і II класу доцільно проводити формування підліску та збереження підросту як джерела природного корму та укриттів.

Крім цього, доцільно запровадити систему ротації підгодівельних ділянок для запобігання звикання тварин до певної місцевості. Це сприяє кращому розподілу тиску на угіддя і зменшує ризик деградації окремих ділянок.

4.3. Система охорони мисливських угідь

Єгерська служба Миргородського надлісництва виконує постійний контроль за дотриманням правил полювання та збереженням тваринного світу. На одного єгеря припадає близько 4,5 тис. га угідь. Їхня діяльність включає патрулювання, облік фауни за слідами і маршрутами, знищення зграй бродячих собак.

Охорону підсилюють:

- фото та відеопастки;
- дрони для спостереження за дикими тваринами;
- мобільні додатки для фіксації порушень та переміщення облікових груп тварин.

Особливу роль відіграє інформаційна робота з місцевим населенням: інформування про строки заборони полювання, проведення рейдів із залученням лісової охорони, організація спільних чергувань. Також варто запровадити систему мотивації для повідомлень про правопорушення з боку місцевих жителів.

4.4. Поширені захворювання серед мисливської фауни та ветеринарно–профілактичні заходи

У мисливському господарстві важливою складовою є своєчасна діагностика та профілактика інфекційних і паразитарних захворювань. Найпоширенішими хворобами серед диких тварин у лісових угіддях є:

- сказ – надзвичайно небезпечне вірусне захворювання, що передається через укуси хижаків. Уражає як тварин, так і людину.
- туляремія – бактеріальна інфекція, що вражає гризунів та зайцеподібних. Може передаватися людям.
- міксоматоз – захворювання, яке найчастіше реєструється у зайців і може призвести до масових випадків загибелі.
- трихінельоз – паразитарне ураження кабанів та хижаків, що несе загрозу для споживачів м'яса.

Запровадження постійного ветеринарного нагляду, санітарного моніторингу й профілактичних щеплень є необхідною умовою збереження стабільної чисельності здорової популяції.

З метою запобігання розповсюдження вірусних, бактеріальних та паразитарних захворювань – проводяться наступні заходи:

- санітарна дезінфекція годівниць і солонців;
- спалення залишків кормів;
- профілактика туляремії, трихінельозу, міксоматозу через співпрацю з ветеринарною службою.

Ці заходи дозволяють зменшити ризики поширення небезпечних хвороб серед мисливської фауни, підтримати її здоров'я, знизити сезону смертність та покращити відтворення. У майбутньому варто розглянути можливість введення обов'язкової щорічної моніторингової вакцинації диких тварин на основі результатів польових досліджень. Також важливим елементом є облік загиблих тварин із фіксацією причини загибелі, що дозволить виявляти тенденції і швидко реагувати на потенційні загрози.

4.5. Рекреаційна функція мисливських угідь

У сучасних умовах розвитку сільських територій, мисливське господарство виконує не лише господарсько-ресурсну, а й важливу соціальну функцію. Зокрема, йдеться про розвиток рекреаційної та туристичної діяльності в мисливських угіддях.

Рекреаційна функція полягає у забезпеченні умов для екотуризму, спостереження за дикою фауною, організації фотополювання, наукових експедицій, шкільних екскурсій і просвітницької діяльності.

Такі форми використання угідь стають дедалі популярнішими в країнах Європи, зокрема в Німеччині, Чехії, Польщі, де створюються спеціалізовані туристичні маршрути, оглядові вежі, мисливські музеї та виставкові центри.

Для Миргородського надлісництва перспективними напрямками є:

- облаштування оглядових веж для спостереження за тваринами;

- створення інформаційних стендів біля вольєрів та годівниць;
- організація маршрутів для прогулянок або велотурів екологічною стежкою;
- проведення екскурсій для учнів шкіл та молоді з метою ознайомлення з природоохоронною діяльністю.

Поєднання мисливського господарства з рекреаційною функцією забезпечує додаткові надходження, розширює зайнятість місцевого населення та підвищує обізнаність громадськості щодо збереження дикої природи. Також можливе створення сезонних туристичних таборів для спостереження за фауною, організація ярмарків мисливських виробів та участь у міжнародних біотичних і екологічних форумах.

Висновки до розділу 4

Задля покращення санітарних умов у мисливських угіддях, та збереження і збільшення чисельності мисливської фауни, у цьому розділі були запропоновані методи профілактики вірусних, паразитарних та інфекційних захворювань, а також ряд ветеринарних заходів для попередження різних видів захворювань та пошук методів лікування у разі виявлення їх у тварин та птахів. Мисливські угіддя відіграють важливу роль у рекреаційному аспекті. Еко туризм та фотополювання є поширеним заняттям поціновувачів активного виду відпочинку. Також фотозйомка є досить корисною для обліковців чисельності тваринництва, так як в динаміці, дозволяє стежити за умовами життя мешканців лісових просторів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті виконаної бакалаврської кваліфікаційної роботи було всебічно проаналізовано стан мисливської фауни, особливості ведення мисливського господарства та шляхи його оптимізації на території Миргородського надлісництва філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України».

1. Проведено природно-географічну характеристику Миргородського надлісництва: територія має сприятливі умови для розвитку мисливського господарства, зокрема завдяки поєднанню лісових, польових та водно-болотних угідь, різноманітному рельєфу та помірно-континентальному клімату.

2. На основі мисливськовпорядкувальних матеріалів та результатів обліку чисельності встановлено, що фауна надлісництва представлена типовими для Полтавщини мисливськими видами, серед яких основне господарське значення мають: козуля європейська, заєць-русак, лисиця, кабан, борсук, фазан, крижень, сірий гусак та інші.

3. Оцінено стан мисливських угідь, проведено їх поділ за типами та здійснено бонітування території за основними видами мисливської фауни. Визначено, що найбільш продуктивними є лісові та водно-болотні угіддя, проте вимагають посилення біотехнічних заходів.

4. Встановлено, що діюча система ведення мисливського господарства має потребу в удосконаленні. Потребують підвищення масштаби штучної підгодівлі тварин, відновлення водопоїв, боротьба з браконьєрством та організація вольєрного господарства для фазанів, зайця-русака та качки дикої.

5. Розроблено комплекс заходів щодо оптимізації господарства, зокрема:

- впровадження нових біотехнічних методів;
- регулювання чисельності тварин;
- ветеринарно-санітарні заходи;
- використання міжнародного досвіду (зокрема, Польщі та Фінляндії);

– створення та підтримка вольєрів з відповідною інфраструктурою.

6. В результаті впровадження запропонованих заходів очікується підвищення чисельності мисливських тварин на 15–25 %, покращення якості середовища, ефективніше використання ресурсів, а також зростання ролі мисливського господарства як складової лісового комплексу.

Таким чином, поставлена мета дослідження – проаналізувати стан мисливської фауни та надати рекомендації з удосконалення мисливського господарства у Миргородському надлісництві – досягнута в повному обсязі. Результати роботи мають практичну цінність для філії та можуть бути застосовані при плануванні майбутніх заходів з ведення господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабічев С. О. Мисливське господарство: підручник. Харків: Факт. 2019. 388 с.
2. Бачило І. П., Гриник І. М. Основи мисливствознавства: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка. 2018. 342 с.
3. Біологічне різноманіття України: мисливська фауна / За ред. А. Смельянова. Київ: НАУ. 2018. 178 с.
4. Гавриленко В. О. Екологія тварин: навч. посіб. К.: Ліра-К. 2020. 256 с.
5. Гриник І. М., Поліщук О. І. Мисливське господарство України: аналіз, проблеми, перспективи. Укр. ліс. журн. 2020. № 2. С. 47–54.
6. Державна лісогосподарська стратегія України до 2035 року. Київ: Мінагрополітики. 2021. 56 с.
7. Довкілля Полтавщини: статистичний збірник. Полтава: Головне управління статистики. 2023. 128 с.
8. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ: Держспоживстандарт України. 2016. 16 с.
9. Закон України «Про мисливське господарство та полювання» від 22. 02. 2000 № 1478–III [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478–14> (дата звернення: 23.04.2025).
10. Колісник А. М. Зоологія хребетних. Львів: Новий Світ. 2020. 372 с.
11. Лісовий кадастр України: аналітичний огляд. Київ: Укрдержліспроект. 2022. 180 с.
12. Лісовий кодекс України від 21. 01. 1994 № 3852–XII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852–12> (дата звернення: 23.04.2025).
13. Матеріали мисливськовпорядкування Миргородського надлісництва філії «Слобожанський лісовий офіс» ДП «Ліси України». 2024. 65 с.

14. Методика проведення обліку мисливської фауни. Держлісагентство України. Київ. 2019. 49 с.
15. Міжнародний досвід у сфері мисливського господарства: огляд практик Польщі та Фінляндії. EU Forestry Review. 2020. № 3. С. 117–122.
16. Орлова Н. І. Біотехнічні заходи у мисливському господарстві: метод. рекомендації. Київ: аграр. наука. 2021. 68 с.
17. Поліщук І. А. Бонітування мисливських угідь: навч. метод. посібник. Житомир: ЖНАЕУ. 2019. 91 с.
18. Положення про ведення мисливського господарства в Україні: Наказ Мінагрополітики № 429 від 27.07.2012 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1457-12> (дата звернення: 23.04.2025).
19. Пронь А. І. Організація та функціонування вольєрного господарства. Науковий вісник ЛНАУ. 2021. № 27. С. 89–93.
20. Результати обліку чисельності мисливської фауни Миргородського надлісництва. Внутрішній звіт. 2024. 24 с.
21. Розпорядження КМУ від 23.12.2020 № 1648-р «Про схвалення Концепції державної програми розвитку лісового господарства».
22. Савченко Л. І. Еколого-економічна ефективність ведення мисливського господарства. Економіка АПК. 2022. № 6. С. 73–78.
23. Словник мисливських термінів / За ред. Л. Гордієнка. Київ: Агроосвіта. 2016. 78 с.
24. Соловей О. І. Інноваційні підходи до охорони мисливських ресурсів. Екологія та природокористування. 2023. № 1. С. 33–39.
25. Степаненко А. М. Мисливські тварини України: визначник. Харків: Основа. 2017. 212 с.
26. Трофімов Ю. П. Основи ведення мисливського господарства. К.: УРОЖАЙ. 2019. 198 с.
27. ChatGPT : OpenAI. URL: <https://chatgpt.com/> (дата звернення 23.04.2025).

28. Dziekan K., Nowakowski J. Model of game population regulation in Polish hunting units. *Wildlife Biology Journal*. 2019. № 4. P. 205–212.

29. Ekblom B. et al. Boreal Forest Game Habitats and Management. *Scandinavian Ecology Reports*. 2020. № 21. P. 57–68.

30. Forestry and Game Management in Central Europe. *FAO Review*. Rome: FAO. 2021. 76 p.

31. IUCN Guidelines for Wildlife Management. Gland: International Union for Conservation of Nature. 2020. 96 p.

ДОДАТКИ

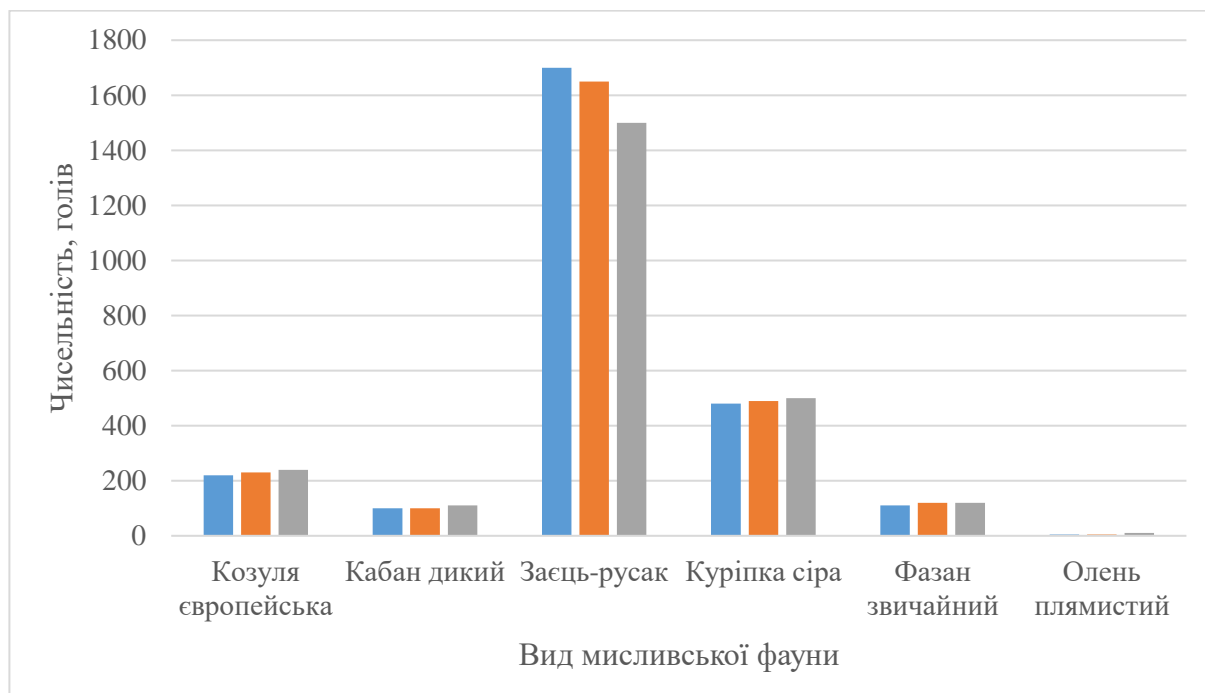

Рис. А.1. Динаміка чисельності основних мисливських тварин у Миргородському надлісництві (2022–2024 рр.)

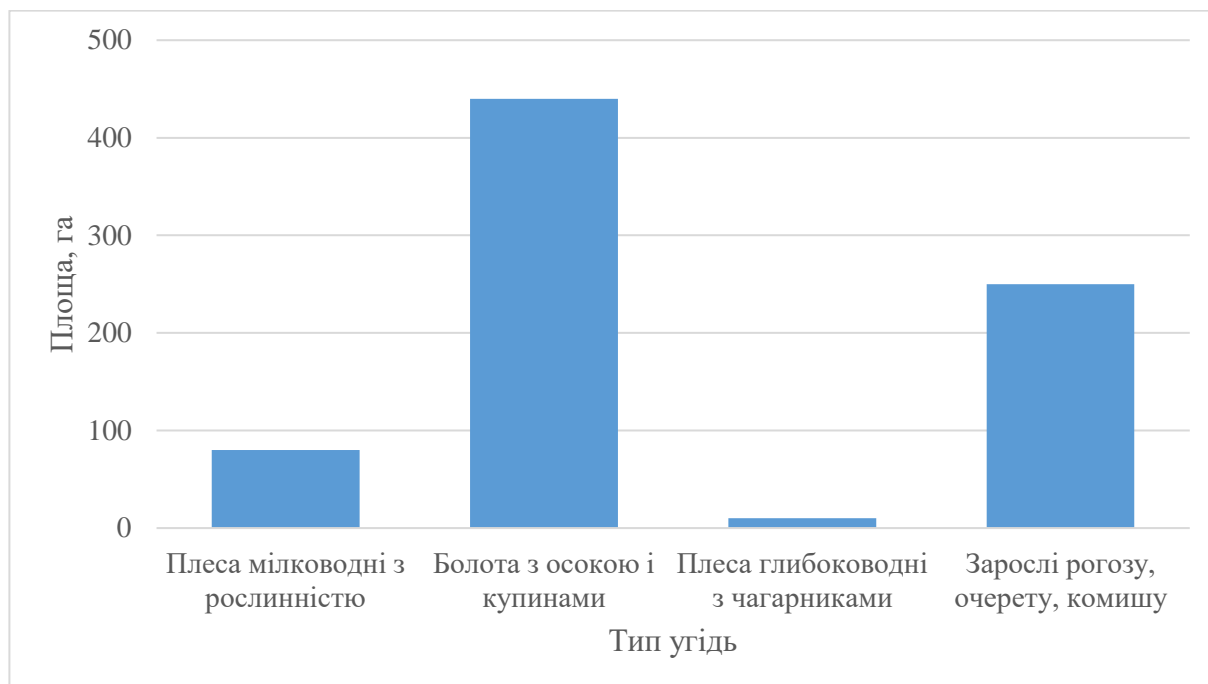

Рис. Б.1. Розподіл площі водно-болотних угідь за типами

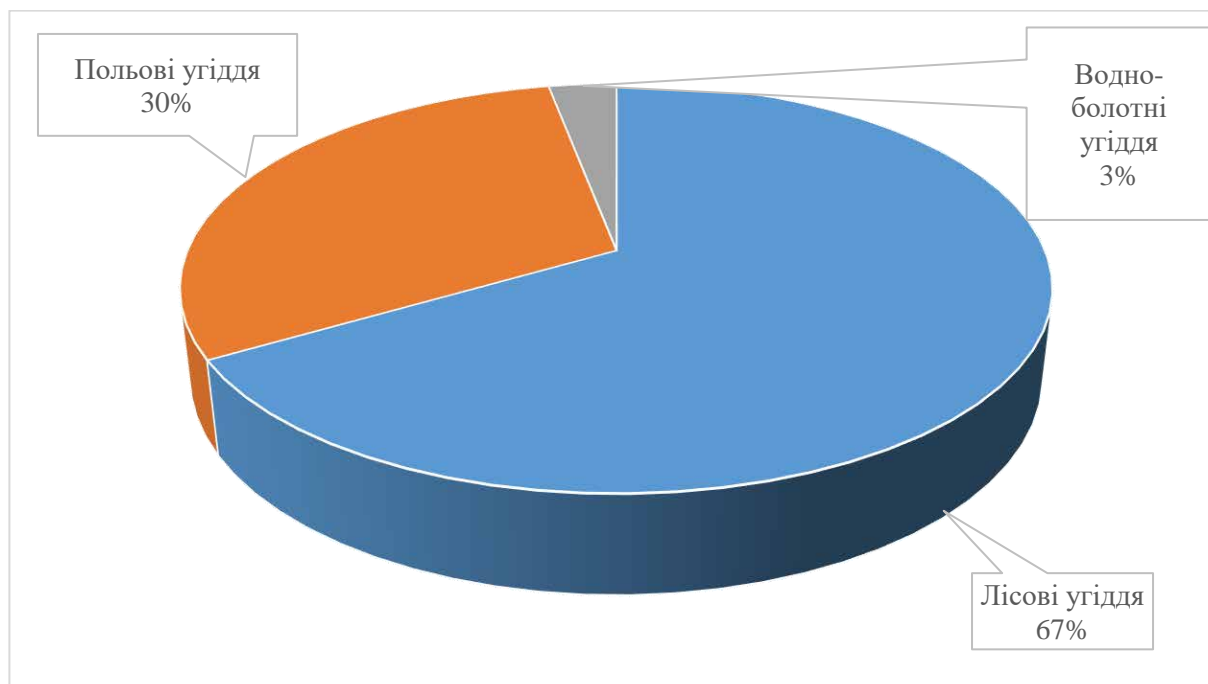

Рис. В.1. Структура мисливських угідь Миргородського надлісництва

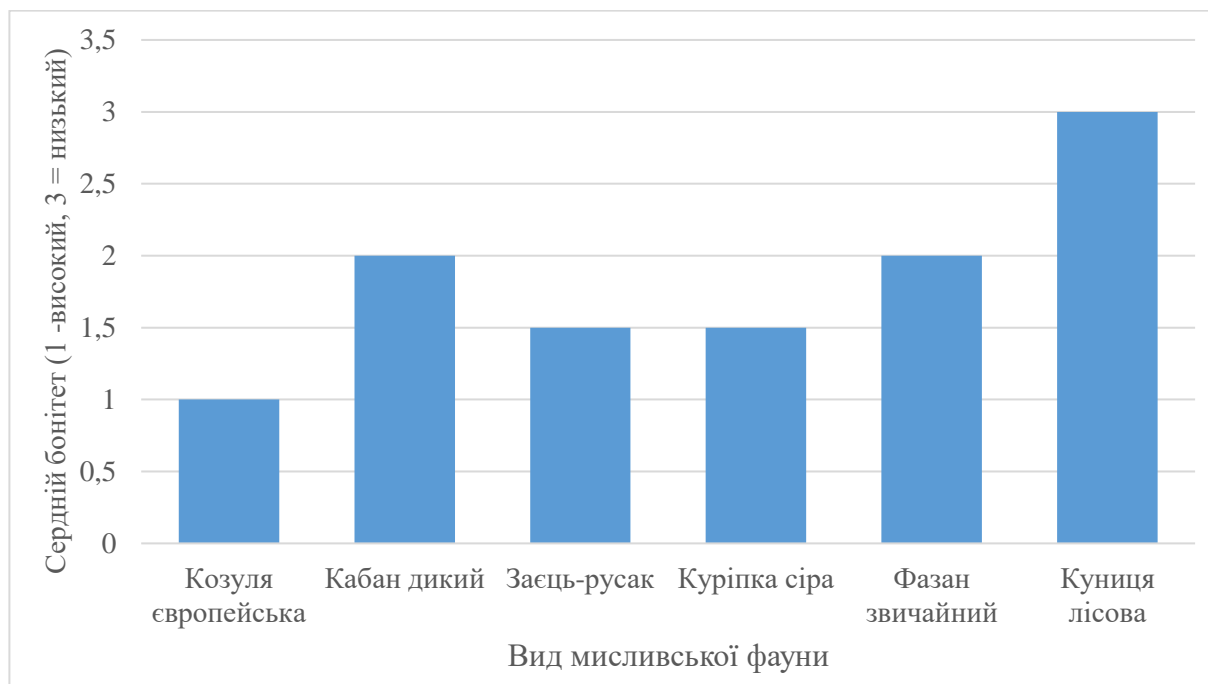

Рис. Г.1. Середні бонітети по основних видах мисливської фауни